

Nr 888

Av herrar Elmwall och Persson i Heden, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 134, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Riksdagen begärde 1961 att frågorna om stödet åt fläskproduktionen och fodersädsproduktionen och om sambandet mellan åtgärderna till stöd för dessa produktionsgrenar skulle närmare utredas. De förslag, vartill utredningen kunde föranleda, borde snarast föreläggas riksdagen. Utredningsuppdraget överlämnades till statens jordbruksnämnd. I den nu föreliggande propositionen nr 134 angående prisregleringen på jordbruksområdet är emellertid dessa frågor inte berörda.

Det måste otvivelaktigt konstateras, att det konstanta exportöverskottet inom fläskproduktionen är ett av jordbrukets mest svärbemästrade problem. Under sexårsperioden hittills, dvs. tiden september 1959—januari 1963, har fläskexporten medfört för vårt jordbruk en förlust av drygt 140 milj. kronor. Tyvärr måste det samtidigt konstateras, att anledningen till dessa för jordbruket avsevärda förluster till stor del är att söka i jordbruksregleringens utformning. Överskottsproduktionen av fläsk, som i stort sett är koncentrerad till vissa delar av landet, torde i väsentlig utsträckning ha föranletts dels av ett förhållandevis alltför lågt fodersädspris, dels av att slaktdjursavgifterna i stort sett varit desamma i de överskottsproducerande områdena som i landet i övrigt. De områden, som inte har överskottsproduktion i fråga om fläsk utan i stället är inriktade på fodersädsodling, kan sålunda sägas ha till väsentlig del fått betala exportförlusterna på överskottsproduktionen av fläsk i de förstnämnda områdena, dels genom de låga fodersädspriserna och dels genom slaktdjursavgifter, som inte varit direkt motiverade för områdena i fråga. Systemet har inte minst främjat uppkomsten av s. k. fläskfabriker, som i inte ringa utsträckning svarat för fläsköverskottet. Vissa år har fläsköverskottet till mycket stor del producerats på importerat foder.

Det synes obestridligt, att den utformning som jordbruksregleringen fått i de nämnda avseendena inte är rimlig. Slaktdjursavgifterna bör ges en sådan differentiering såväl områdesvis som efter storleksgrupperna att de som producerar av fläsköverskottet också i stort sett får svara för exportförlusterna. Fodersädspriset bör göras ekonomiskt likvärdigt med fläskpriset. En sådan riktigare avvägning mellan fläskproduktion och fodersädsodling skulle starkt reducera överskottsproduktionen av fläsk och jord-

brukets förluster på densamma, samtidigt som fodersädsodlarna skulle tillföras en rättvisare ersättning för sitt arbete.

En sådan utformning av prissättningen på fodersäden torde emellertid förutsätta en utjämningslagring i kombination med ett efter behovet avpassat importskydd. För en sådan lagring talar även beredskapssynpunkterna. Det kan förutsättas, att produktionen av fodersäd i ett avspärrningsläge skulle sjunka på grund av knapphet på vissa produktionsfaktorer, t. ex. handelsgödsel. Samtidigt måste man räkna med att ökade anspråk på spannmål till förmalning då skulle minska fodersädstillgången. Beredskapslagring och utjämningslagring bör givetvis kunna samordnas. Enligt vad som meddelades riksdagen vid frågans behandling 1962 skulle möjligheterna till beredskaps- och utjämningslagring av fodersäd prövas vid den ovannämnda utredningen av frågorna rörande stödet åt fläskproduktionen och fodersädsproduktionen m. m.

I den nu föreliggande propositionen föreslår departementschefen efter hemställan från jordbruksnämnden vissa möjligheter till utjämningslagring av fodersäd. I sådana lägen då överskott av fodersäd föreligger men då export av överskottet till rimliga priser inte är möjlig skall nämligen stöd-köpen av fodersäd få omfatta även inköp för lagring till ett nästkommande regleringsår. En sådan åtgärd skulle emellertid enligt departementschefen få tillgripas endast i undantagsfall, då vägande ekonomiska skäl talar härför. De möjligheter, som här öppnas genom propositionen, skall givetvis hälsas med tillfredsställelse. Men förslaget syftar inte till någon mera kontinuerlig utjämnings- och beredskapslagring och kan inte sägas föra fram till någon tillfredsställande lösning av de problem vi ovan redovisat.

Produktionen av fodersäd i vårt land kan i stort sett sägas motsvara behovet. Under tiden 1959/60 fram till januari 1963 exporterades fodersäd till en sammanlagd kvantitet av 417 416 ton, medan importen för samma tid var 591 432 ton. Importöverskottet torde i stort sett ha föranletts av fläskproduktionens överskott. Nuvarande växling av export mot import framstår givetvis som en irrationell ordning. En utjämningslagring skulle i stort sett göra import onödig.

Ett skäl mot en mera omfattande och kontinuerlig beredskaps- och utjämningslagring av fodersäd skulle enligt departementschefen vara befara-de höga kostnader. Det torde emellertid vara överdrivna farhågor. Lagring av fodersäd behöver i och för sig inte kräva särskilda nyinvesteringar i lagerhus. Lagringen kan kortsiktigt ske hos odlarna, varvid samma förfarande kan tänkas tillämpat som vid spannmålsbelåning, som tidigare spelade en framträdande roll för jordbrukets försörjning med driftkapital. Efter värdering av ojäviga värderingsmän kan den lagrade spannmålen accepteras som säkerhet. Lagringen bör sålunda under medverkan av För-eningen Svensk spannmålshandel under den första tiden ske hos odlaren. Den 1 april varje år borde inlösen garanteras av den lagrade fodersäden,

med fastställt inlösenpris liksom nu för brödsäden. För en fortsatt lagring borde den reguljära spannmålshandeln engageras, varvid ekonomiska möjligheter skulle skapas genom statliga lån eller lånegarantier. Med ett sådant system skulle fodersädsodlarna kunna tillförsäkras en riktigare och rättvisare ersättning för arbetet, samtidigt som beredskapssynpunkterna skulle bli tillgodosedda.

Enligt vår mening är det angeläget att överväga en sådan utformning av stödet åt fläskproduktionen och fodersädsproduktionen och en sådan avvägning mellan de båda produktionsområdena som vi ovan angivit. Prövningen bör kunna verkställas av jordbruksnämnden i enlighet med vad som förutsatts vid tidigare behandling av dessa frågor eller också på annat sätt. Förslag i frågan bör kunna föreläggas redan innevarande års höstriktdag.

Riksdagen uttalade 1961 angelägenheten av att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på utvecklingen beträffande utjämningsavgifternas verkningar på mjölkproduktionens lokalisering. I den föreliggande propositionen föreslås emellertid efter framställning av jordbruksnämnden väsentliga höjningar av maximibeloppet för utjämningsavgifterna på mjölk, grädde och ost.

Vid sitt beslut i anledning av sexårsavtalet 1959 uttalade riksdagen, att prissättningen på mjölk bör ske på sådant sätt att produktionen kan bibehållas omkring de stora konsumtionsorterna. Utvecklingen synes emellertid fortfarande gå i motsatt riktning. I de starkt industrialiserade områdena i mellersta Sverige har mjölkproduktionen sedan länge varit konstant sjunkande. Med nuvarande avräkningspriser på mjölken har jordbruken i dessa områden stora svårigheter att konkurrera om arbetskraften och kompensera den för den ökade och även mer obekväma arbetstid, som hör samman med mjölkproduktionen. Även familj jordbrukarna finner mjölkproduktionen alltför ogynnsam. I dessa områden har därför mjölkproduktionen nedlagts på ett stort antal gårdar. I regel har också producenterna och deras mejerier i de nämnda områdena tvingats göra förhållandevis större investeringar för att motsvara de ökade krav på service, som de stora tätorterna ställer. Det synes vara skäl för uppfattningen att den prisöverföring från dessa områden till andra delar av landet, som äger rum genom systemet med utjämningsavgifter och utjämningsbidrag, fått sådana proportioner, att den av riksdagen uttalade målsättningen att produktionen bör bibehållas kring de stora konsumtionsorterna motverkas. Det kan befaras att denna utveckling accentueras ytterligare genom de höjningar av utjämningsavgifterna, som möjliggöres genom förslaget i propositionen.

Enligt vår mening är det angeläget att frågan om utjämningsavgifternas verkningar på mjölkproduktionens lokalisering snarast upptages till prövning och att sådana åtgärder vidtages i utjämningsystemet, att mjölkproduktionen kring de stora konsumtionsorterna kan bibehållas.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 134 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

- 1) om prövning och förslag till innevarande års höstriksdag angående sådan utformning av stödet till fläskproduktionen och fodersädsodlingen, att dels överskottsproduktionen av fläsk effektivt motverkas och dels fodersädsodlarna garanteras ett pris på fodersäden, som kan giva en i förhållande till fläskpriset likvärdig arbetsersättning, i enlighet med vad i motionen har anförts; samt
- 2) om skyndsam prövning av utjämningsavgifternas verkningar på mjölkproduktionens lokalisering i syfte att garantera en sådan utformning av utjämningsystemet, att mjölkproduktionen kring de stora konsumtionsorterna kan bibehållas.

Stockholm den 19 april 1963

Emil Elmwall

Arne Persson

i Heden